

Slesvig

Ovenfor ses byen Slesvig, som den så ud i 1600-tallet. Byen var hovedbyen i hertugdømmet Slesvig, og det var fra middelalderen til 1864 et dansk hertugdømme i personalunion med sin tyske nabo, hertugdømmet Holsten. Men i modsætning til Holsten var hertugdømmet Slesvig et dansk len, altså et amt. De danske konger blev hertuger af Slesvig fra 1460 og af Holsten fra 1474. Hertugdømmerne var politisk, økonomisk og kulturelt knyttet tæt sammen og havde en tysksproget administration, og hertugdømmernes bevarede de nedarvede særrettigheder i flere århundreder.

Hertugdømmet Slesvig var tillige en del af den danske helstat. Begrebet helstaten er den statsdannelse, der opstod i 1814 og varede til 1864. Helstaten omfattede kongeriget Danmark og hertugdømmerne Slesvig, Holsten og Lauenborg. Udtrykket "Danmark til floden Ejderen" var dengang et af stridsemnerne i den politiske diskussion om, hvor grænsedragningen burde være.

De to lodserier i hertugdømmerne Holsten og Slesvig - Elb-lodseriet og Helgoland - er beskrevet i menuen om de danske lodserier. På de næste sider beskrives den indflydelse, hertugdømmet Slesvig havde på tilsynet med danske lodserier og lodser samt byen Slesvigs lodseri, der lå ved floden Sliens udmunding.

Helstaten med hertugdømmerne syd for den danske grænse udvikledes under Wienerkongressen i 1814, der fastlagde grænsen mellem Danmark og Tyskland efter revolutionskrigene og Napoleonskrigene. Det Tyske Kancelli blev i 1850-1864 afløst af Ministeriet for Hertugdømmet Slesvig.

Hertugdømmet Slesvig havde lige før 1864 knap 400.000 indbyggere. Heraf boede ca. 12.000 i byen Slesvig. Til venstre på billedet ses Gottorp Slot, hvor det gottorpske fyrstehus opstod i 1544. Hertug Frederik III (1597-1659) opbyggede slottet som et kulturelt centrum med et enestående bibliotek og kunstkammer. Slottet var dansk kaserne 1852-1864 og blev derefter tysk garnison.

Gottorp Slot er i dag Slesvig-Holstens landsmuseum for kunst, kulturhistorie og arkæologi. De ældste danske lovbestemmelser, Frederik II's Soret fra 1561 og Danske Lov fra 1683, omhandlede alene mellemværender mellem redere, skippere og lodsmænd samt straffebestemmelser. Det danske tilsyn med lodserier og lodser opstod først fra begyndelsen af 1800-tallet.

Admiralitetocollegiet udstedte i 1797 en Anordning med en bestemmelse om, at lodser skulle eksamineres af cheferne for søindrulleringsdistrikterne for at kunne blive lodser, og at lodserne skulle stå til rådighed for orlogsflåden, når der var behov for dette. Og ifølge en Forordning udstedt i 1801 fungerede cheferne herefter også som overlodser i deres distrikter indtil 1851, hvor embederne som

overlodser blev udskilt som særskilte overlodseembeder i en lov om udskrivningsvæsenet.

De ældre danske "ad interim" bestemmelser om lodserier blev i 1831 afløst af Reglementet for Lodsvesenet, der blev grundlæggelsesdokumentet for lodsvesenet. I 1851 blev overlodseembederne som nævnt ovenfor udskilt som overlodser i seks særskilte lodseembeder.

Overlodseembedets distrikter var: Hertugdømmet Holsten, Hertugdømmet Slesvig, Jylland, Fyn og Langeland, Lolland-Falster-Møn samt Sjælland.

Overlodseembederne bestod indtil lodsloven i 1912, hvor embederne blev afløst af Lodsdirektoratet, men Slesvigs og Holstens overlodseembeder bortfaldt efter krigens afslutning i 1864.

Til venstre ses Admiralitetocollegiets bestemmelse i Forordningen i 1801 om, at lodserne i de danske og Slesvigs distrikter var henlagt under de respektive indrulleringchefer, og at disse samtidig var overlodser i hver sit distrikt undtagen i Sjællands distrikt, hvor Løvenørn var overlods og Commandeur Capitain.

Overlodsens i Slesvig fik i perioden 1801 til 1864 indberetninger fra lodserier i Jylland, Fyn og de sydfynske øer.

Admiralitetocollegii Prom. (til 23 Novbr. Overlodsens Commandeur-Capitain Løvenørn), ang. **Lodserier**, af hvem bestyres, og om Slesvigs Oprettelse.

Under 13de dennes har Hans Majestæt Kongen alsidigst approberet, "at Lodserne i de Danske og Slesvigs Distrikter (Sjællands District undtaget) skal henlægges under de respective Encoullerings-Chefer, og disse tillige være Overlodser hver i sit District; dog at Commandeur-Capitainen vedbliver at være Overlods for de ham specielt underlagde **Lodserier** i Sjællands District, og i Tilfælde giver Betænkning om hvad der maatte forefalde, saavel angaaende de nu under enhver Encoulleringschef henlagde, som hvad flere nye **Lodserier**, der kunde blive oprettede, Lodsmærker og deslige Indretninger, samt angaaende Lodseriet i Almindelighed, naar Saadant forlanges; ligesom og nu for Tiden meddele enhver vedkommende Encoulleringschef de havende Efterretninger om ethvert Lodserie fra Sammes Oprettelse: at Lodseriet indtil VI. Deel. 11 Bind. A a videre

2) I Hertugdømmerne **Slesvig** og **Holsteen** stier Indrulleringen i Kjøbstæderne af vedkommende Magistret i Forening med vedkommende Indrulleringschef. Paa Landet derimod af vedf. Amtmand, eller (hvor Kysterne, incl. Flekkerne ved samme, henhøre til et adeligt Godsdistrikt) af den vedf. Distriktsdeputerede i Forening med Indrulleringschefen.

Istedetfor at til Landmilitairsessionerne commanderes Landsofficerer, ere ved Søindrulleringen ansatte Søofficerer, som staae under vedkommende Indrulleringschef, der enten er Commandeur, Commandeurcapitain, eller Capitain.

Distrikterne ere:

1) Sjællands Distrikt: 1 Indrulleringschef, 2 Premierlieutenanter og 1 Søkrigscommissair.

2) Hollands, Falsters og Moens Distrikt: 1 Indrulleringschef, der tillige er Overlods, 2 Premierlieutenanter og 1 Søkrigscommissair.

3) Fyens Distrikt: 1 Indrulleringschef og Overlods, 2 Premierlieutenanter og 1 Søkrigscommissair.

4) Nørrejylland (østre og vestre) Distrikt: 1 Indrulleringschef og Overlods, 1 Capitain, 3 Premierlieutenanter og 1 Søkrigscommissair.

5) Slesvigs Distrikt: 1 Indrulleringschef og Overlods, 4 Premierlieutenanter og 1 Søkrigscommissair.

6) Holsteens Distrikt: 1 Indrulleringschef og Overlods, 1 Premierlieutenant og 1 Søkrigscommissair.

Anm. Da i Danmark Landmilitairdistrikterne tillige ere Somilitairdistrikter, have de vedkommende 6 Land-Krigscommissairer Benævnelse af Land- og Søkrigscommissairer. De som Søkrigscommissairer benævnte 4 Officierer ere derimod iffun Konstestriverer i vedkommende Søindrulleringsdistrikt. I Hertugdømmerne ere Landkrigscommissairerne først siden 1839 tillige Søkrigscommissairer.

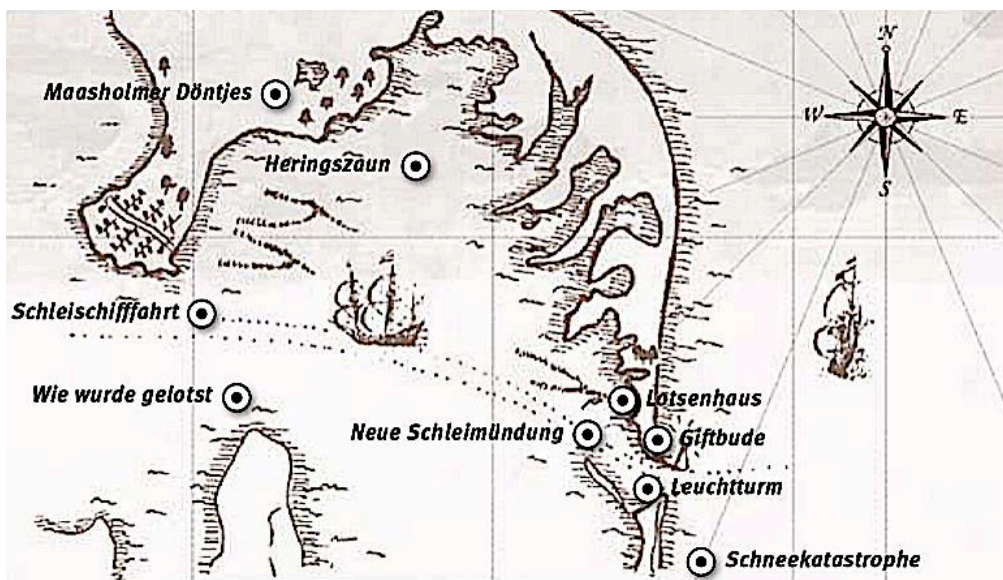
Forordningen fra 1801 viser de seks distrikter, hvor der var indrulleringschefer. I de fem distrikter var indrulleringscheferne tillige overlods. Så Statens tilsyn var dengang decentralt.

Her ses også, at der var overlodser i de fem distrikter, men ikke i Sjællands distrikt, hvor Løvenørn både var overlods og Commandeur Capitain.

I 1912 blev overlodsembederne afløst af Lodsdirektoratet, der førte tilsyn med lodserierne og reviderede deres regnskaber og kontrollerede lodsernes kvalifikation inden deres antagelse.

Byen Slesvig ligger ved den inderste del af den 42 kilometer lange flod Slien. Floden har mange bugtninger og store dybde- og breddeforskelle. Det smalleste sted er 120 meter, og det bredeste sted er 4200 meter. Ved udmundingen til Østersøen opstod mange sandbanker. Derfor blev i 1784 gravet en kanal ved udmundingen, som blev befæstet med moler. Desuden blev opført et lodshus. Øverst ses molebefæstningen, lodshuset og en lodsbaad. Nederst ses fyrtårnet og molebefæstningen ved kanalens udmunding.

På tegningen ses den gravede kanal fra Østersøen ind til Slien, som også viser, hvor lodshuset og fyrtårnet lå. Halvøen kaldes også lodsøen, da halvøen oprindeligt var en ø.

Ovenforfor ses molerne. Lodshuset i tre etager ses midt i billedet.

Det vides ikke, hvornår lodseriet blev oprettet. Oprindeligt var det lokale folk, der påtog sig at lodse fra Sliens udmundning til Slesvig by.

Efter at kanalen var blevet taget i brug i 1796, blev Sliens lodseri lagt i mere faste rammer. En lods forpagtede området ved udmundningen med de tilhørende huse af magistraten i Slesvig by. På de områder dyrkede lodsene grøntsager. I starten sejlede lodserne i åbne både med to master, senere med motoriserede lodsåde.

Som lodsforpagter var han ansvarlig for at holde husene og området i god orden, og han skulle have lodser og lodsåde til lodsningen af skibe. Lodsningen blev betalt med lodspenge. I midten af 1800-tallet blev der lodset ca. 100 udenlandske og ca. 160 indenlandske fragtskibe om året.

Lodseriet blev nedlagt i 1980. De ret få skibe, der har behov for en lods i dag, tager lods fra Kiel. Det gamle lodshus på 300 kvadratmeter er i dag indrettet med overnatnings- og opholdsrum og er udstyret med faciliteter og køkken til 20 personer, der vil studere områdets smukke natur og maritime historie.

Lodseriet i Slien hed Sliemyndes Lodseri, dengang lodseriet var et dansk lodseri, og det danske tilhørsforhold understreges af det kongelige danske lodstegn.

Lodstegnet har i mange år hængt i Lodsstation Odense i Gabet. For efter krigens afslutning i 1864 måtte en dansk lods i Sliemyndes Lodseri finde beskæftigelse i et andet dansk lodseri.

Men et kongeligt dansk lodstegn efterlader en lods ikke i en af Danmarks tidligere besiddelser. Nu indgår det kongelige lodstegn både i Lodsstation Odenses og i Danmarks lodshistorie.

Foto: Bådmand Lars H. Hansen, Gabet

Skrevet af Danmarks Lodsmuseumsforening